

Obsah

1.0. Úvod	9
2.0. Svět artefaktů	11
2.1. Artefakty	11
2.1.1. Pojem artefaktu	11
2.1.2. Archeologické versus antropologické pojetí	13
2.1.3. Pseudoartefakty a geofakty	14
2.1.4. Zručnost	15
2.1.5. Artefakty v systému vědeckého poznání	16
2.2. Artefakty v antropologii	16
2.3. Artefakty a archeologická kultura	19
2.4. Artefakty v sociologii	20
2.5. Artefakty v historii	21
2.6. Artefakty v archeologii	23
2.6.1. Paradigma v archeologii a artefakty	23
2.6.2. Teorie archeologie a artefakty	25
Shrnutí: Artefakty a analýza artefaktů	25
2.7. Behaviorální archeologie	27
2.8. Archeologické artefakty i ekofakty zkoumané přírodovědnými obory	27
Shrnutí: Postavení archeologie mezi vysokoškolskými obory	28
3.0. Svět znaků	29
3.1. Určující role znaků při popisu artefaktů	29
3.2. Konstrukce znaků v jiných oborech	29
3.2.1. Historicky vzniklý systém popisu	29
3.2.2. Biologie	30
3.2.3. Sémantika	30
3.2.4. Sociologie	30
3.2.5. Antropologie	31
3.3. Konstrukce znaků v archeologii	32
Shrnutí: Přehled kategorizace a používání znaků v různých oborech	33
4.0. Popis artefaktů a tvorba dat	34
4.1. Zásady popisu artefaktů	34
4.2. Orientace artefaktů	34
4.3. Segmentarizace	34
4.4. Fragmentarizace	35
4.5. Měření	35
4.6. Tvorba dat a databází	36
Shrnutí: Zásady popisu a tvorba dat	37
5.0. Popisné systémy	38
5.1. Popisné systémy a slovníky	38
5.2. Situační a operační popis	38
5.2.1. Formální znaky	39
5.2.2. Funkční znaky	40
5.2.3. Symbolické znaky	41
5.3. Operační popis	41
5.4. Speciální popis	42
Shrnutí: Popis artefaktů	43
6.0. Klasifikace	44
6.1. Teoretické principy klasifikace	44
6.2. Klasifikace v archeologii	44
6.3. Statistické metody a jejich úloha při klasifikaci	45
Shrnutí: Klasifikace	48
7.0. Průzkumná analýza dat	49
7.1. Cíle a metody průzkumné analýzy dat	49
7.2. Základní grafické zobrazení dat	49
7.2.1. Příklad 1 grafy: Grafická summarizace dat metodou stonku a listů	49
7.2.2. Příklad 2 grafy: Histogram a krabicový diagram	50
Shrnutí: EDA – Exploratory Data Analysis	51

8.0. Analýza artefaktů	52
8.1. Situační analýza	52
8.1.1. Formální charakteristiky artefaktů	53
8.1.1.1. Velikost a tvar čepelí a ústěpů	53
8.1.1.2. Velikost a tvar kopytovitých klínů a plochých sekerek	53
8.1.1.3. Velikost a tvar drtídel	53
8.1.1.4. Velikost a tvar keramických tvarů	54
8.1.1.5. Velikost a tvar domů	54
8.1.2. Zručnost výroby různých druhů artefaktů	54
8.1.2.1. Zručnost výroby kamenných nástrojů	54
8.1.2.2. Zručnost při stavbě stavebních konstrukcí domů	54
Shrnutí: Význam formálních znaků	54
8.1.3. Charakteristiky desénu	54
8.1.3.1. Funkční klasifikace štípané industrie	54
8.1.3.2. Funkční klasifikace broušené industrie	54
8.1.3.3. Funkční klasifikace drtídel	55
8.1.3.4. Funkční klasifikace a funkční kategorie keramických tvarů	55
8.1.3.5. Funkční klasifikace lineárního ornamentu	55
8.1.3.6. Keramická sociologie lineárního ornamentu	55
8.1.3.7. Funkční klasifikace domů	55
Shrnutí: Význam morfologických znaků pro užitkovou funkci artefaktů	56
8.1.4. Ekonomika výroby artefaktů	56
8.1.4.1. Ekonomika výroby kamenných nástrojů a získávání surovin	56
8.1.4.2. Ekonomika výroby keramiky	56
8.1.4.3. Ekonomika staveb domů	56
8.1.5. Prototypy artefaktů	56
8.1.5.1. Prototypy kamenných nástrojů	56
8.1.5.2. Kognitivní klasifikace dalších artefaktů keramiky a domů	56
Shrnutí: Význam ekonomiky a psychologie artefaktů pro roli artefaktů	57
8.1.6. Styl a stylistické charakteristiky	57
8.1.6.1. Analýza stylu podle prvků, jejich symetrie a struktury	57
8.1.6.2. Stylistická klasifikace keramiky	57
8.1.6.3. Stylistika kamenné industrie	58
8.1.6.4. Stylistická klasifikace domů	58
Shrnutí: Situační analýza stylu artefaktů	58
8.2. Analýzy součástí operačního řetězce	58
8.2.1. Operační řetězec	58
8.2.2. Operační analýza	59
8.2.3. Příklad 1 operační analýzy: Postup tvarování nádob	59
8.2.4. Příklad 2 operační analýzy: Řetězec výroby kamenných drtídel	60
8.2.5. Příklad 3 operační analýzy: Řetězec výroby broušených nástrojů	60
8.3. Jiné druhy analýz	60
Shrnutí: Operační a jiné druhy analýzy	61
9.0. Analýza artefaktů v prostoru	62
9.1. Artefakty v prostoru	62
9.2. Geografická analýza	63
9.3. Environmentální analýza	64
9.4. Krajinářská analýza	64
9.5. Principy a metody prostorové analýzy	65
Shrnutí: Prostorová analýza	66
10.0. Mikroprostorová analýza artefaktů na sídlišti	67
10.1. Archeologizace keramiky na sídlišti	68
10.2. Prostorová analýza formálních znaků	68
10.2.1. Rozložení formálních znaků	68
10.2.2. Příklad rozložení formálních znaků u domu BY702	69
10.2.3. Interpretace formálních znaků	69
Shrnutí: Interpretace prostorové analýzy formálních znaků keramiky	70
10.3. Prostorová analýza funkčních znaků	70
10.3.1. Rozložení funkčních znaků	70
10.3.2. Příklad rozložení funkčních znaků u domu BY702	70
10.3.3. Interpretace funkčních znaků	71
Shrnutí: Interpretace prostorové variability funkčních znaků	71
10.4. Prostorová analýza symbolických znaků	74

10.4.1. Rozložení symbolických znaků	74
10.4.2. Příklad rozložení symbolických znaků u domu BY702	74
10.4.3. Interpretace symbolických znaků	74
Shrnutí: Interpretace variability prostorového rozložení symbolických znaků	74
10.5. Interpretaci hypotézy mikroprostorové analýzy	75
11.0. Úlohy analýzy artefaktů v makroprostoru	76
11.1. Analýza geografických podmínek	76
GIS: Geografické informační systémy	76
11.2. Analýza kulturně historických celků v krajině	76
Metody georeferencovaných sběrů: v regionech nebo v objektech	77
11.3. Analýza prostorů činností	77
11.4. Analýza ekonomického využívání prostoru	79
11.5. Analýza artefaktů a ekofaktů v krajině	79
Kriging: metoda interpolace dat	81
11.6. Analýza symbolického propojení krajinných prvků	81
12.0. Závěr: význam analytického zpracovávání archeologických artefaktů	83
Literatura	86
Summary	90
Rejstřík	95

na reálné napojení pozky archeologie a výzkumu, které nemá dostatečnou etnologickou významnost, nebo je jen zcela nesenzornost, nebo je podle zadání, které žádají odkaz, že výzkum neplňuje bude představovat chronologické vývojino souhruje artefaktů. Platí totiž, že správně řešený výzkum je spolu s výsledkem. Proto se dle současných pohledů na výzkum postupy volí tak, což demonstroujeme na různých příkladech. Počínaje vlastní analýzou až po výsledky. Obyčejně jej můžeme použít k řešení určitých problémů. Tato práce si však klade za cíl seznámit čtenáře s nejaktuálnější strategií přípravy analytického postupu. Současný rukovodící postup může být i experimentální a výberem znaků, nebo nezbytné opakování počtu a vlastní analýzy. Kritériem správnosti výzkumu mohou být data z nezávislého zdroje, pokud jsou k dispozici. Nejdůležitější však bývá jeho svědomí autorů, jak uvedl již → Článek Trajná v kontextu hranických badání (Frýšek 2001).

Přenáší kapitolu zde také pro co nejsilnější pochopení, jak máme rozumět pojmu artefakt a jakými znaky jej popsat. Artefakt je grec. bezne slovo v různých oborech, ale v archeologii nabývá specifického smyslu. Archeologe spolu s antropology musí jednat

Dražen Frýšek (1913–2007)

Maturant a publisek, který se zabýval především senzorem a výzkumem archeologických výrodků. Vyučoval historii na FF UK v Praze, kde absolvoval v roce 1954. Pracoval v Historickém ústavu Akademie věd ČSSR, dále v Centru mezinárodních studií a výzkumu pro historickou a politickou vědu s archeology především v oblasti hranic a vnitrozemí. Významné archeologické výzkumy uplatnil v letech 1950–1960 v oblasti hranic Československa s Polskem a s Německem. V letech 1960–1970 významně přispěl k výzkumu vnitrozemí Československa, zejména v oblasti hranic s Maďarskem. V letech 1970–1980 významně přispěl k výzkumu vnitrozemí Československa, zejména v oblasti hranic s Maďarskem.

Frýšek byl významným historikem, který se významně zasloužil o rozvoj archeologie v Československu. Byl jedním z nejdůležitějších zástupců české archeologie v 20. století. Jeho výzkumy a publikace jsou dosud významnou součástí české archeologie.